

**Dissertatio medica, inauguralis, de dysenteria ... / Eruditorum examini
subjicit Nicholaus Archer.**

Contributors

Archer, Nicholaus.
University of Edinburgh.

Publication/Creation

Edinburgi : Apud Balfour et Smellie, academiae typographos, 1785.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/d4z3xwcn>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

14
DISSERTATIO MEDICA,
INAUGURALIS,
DE
DYSENTERIA.

QUAM,
ANNUENTE SUMMO NUMINE,
Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,
D. GULIELMI ROBERTSON, S.S. T.P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ Praefecti;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,
Et nobilissimae FACULTATIS MEDICÆ decreto,

PRO GRADU DOCTORIS,
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subjicit

NICHOLAUS ARCHER,
HIBERNUS,

Soc. Reg. Med. Ed. Sodalis.

Ad diem 12. Septembris, hora locoque solitis.

EDINBURGI:
Apud BALFOUR et SMELLIE,
Academiae Typographos.

M,DCC,LXXXV.

DISSERTATIO MEDICA

IN AUCURIA

DE

DYSMENSTRUA

ANNUENTE QUINQUE
EX AUCTORITATE

D. GUILIELMI ROBERTSON, B.S.T.P.

ACADEMIE ROBERTSONIANAE

EDINBURGH

APUD BALFOUR & SMITH

PRO GRADU DOCTORIS

SUBMITTITUR IN MEDICINAM HONORIS ET PRÆSENTIS
ET FUTURE UTILITATIS

ERUDITIONIS EXAMINI SUBJICIT

NICHOLAS A. K. C. M. A.

HIBERNUS

SEC. REG. MED. ED. BOLESLAV

AD DIEM 12. SEPTEMBRIS, HORA HORARUM SUBJICIT

NICHOLAS A. K. C. M. A.

EDINBURGH

APUD BALFOUR & SMITH

ACADEMIE TYPGRAPHICÆ

MDCCLXXXV

Viro erudito

CLEMENTI ARCHER, M. D.

Dublinii ;

Medendi artem quondam feliciter exercenti ;

Propter amicitiam atque beneficia

In se, suosque collata ;

Hanc Differtationem,

Ea, qua par est, observantia

Dicat

NICHOLAUS ARCHER

Viro erudito

CLEMENTI ARCHER, M.D.

Dublini;

Medendi artem quondam feliciter exercenti;

Propter amicitiam atque beneficia

In se, suoque collata;

Hanc Dissertationem,

En, qua par est, obsecrant;

Dicit

NICHOLAVS ARCHER

DISSERTATIO MEDICA,

INAUGURALIS,

DE

DYSENTERIA.

AUCTORES omne profluvium per canalem intestinalem, praecipue si quid sanguinis fuerit emissum, dysenteriam appellarunt. Hoc vero, ut minus accuratum, paginis in sequentibus, quantum fieri potest, evitare conabor. Primum omnium igitur, posita definitione illius a celeberrimo Doctore Cullen in lucem edita, historiam morbi aggrediar.

A

DEFI-

DEFINITIO MORBI.

‘ Pyrexia contagiosa, dejectiones frequentes, mucosae vel sanguinolentae, re-
 ‘ tentis plerumque faecibus alvinis ; tor-
 ‘ mina ; tenesmus.’

HISTORIA.

Autumno primo, plerumque, dysenteria accedit, et interdum formam perquam obscuram assumit ; nonnunquam lenis diarrhoea, levisque tenesmus, adventum ejus praemonent ; saepius autem prius invadunt frigus, horrorque, quos excipit calor, et quibus omnibus, anorexia, nausea, atque vomitus superveniunt. Febris insequens forma est varia ; interdum scilicet inter-

intermittentis, vel remittentis, saepius vero continuae, typum induit; nunc ad inflammationem, nunc ad putredinem proclivis; exemplis in quibusdam, febris vix percipi potest, et interdum, postquam morbus aliquantum temporis duravit, ex toto evanescit; unde, ni fallor, Doctor Akenfide ullam febrem dysenteriae inesse omnino denegare fuerit inductus. Quocunque modo incipiat hic morbus, cito sibi propriam speciem induit; sub initio, faeces eadem ac solito, sed, morbo provectiore, nihil praeter materiam albam mucosam, plus minusve sanguinolentam, evacuatur; sanguis enim per mucum, modo passim sese ostendit, modo totum tingit, et aliquando ipse etiam purus ac perquam copiose dejectur; alvum frequentius exonerandi necessitas aegrotum miserum exercet, et faeces perexiguae tantum excernuntur; torminibus diris praecedentibus, ac tenesmo succedente; quae, morbo in longitudinem protracto, saepe ani prolapsus inducunt; interdum, post tormina acuta, faeces parvae,

vae, rotundae, durae ejiciuntur ; exinde aeger, doloris levamine, neutiquam diuturno, fruitur ; materia sebacea, nec non saepe purulenta, filamenta membranacea, ut et tandem ipsorum etiam intestinorum portiunculæ, aliquando excernuntur ; per totum morbi spatium, plerumque multum deficiunt vires, fitis extat insignis, aret cutis, aegre redditur urina, aut quidem omnino coercetur.

Quae jam diximus, speciei hujusce morbi mitissimæ, propria esse videntur. Quum vero admodum gravis est, febris acerbior fit, et tunc omnia in pejora ruunt ; augeatur debilitas, saepeque accedit animi deliquium ; faeces nigrae dejiciuntur, magisque faetidum odorem emittunt, et aphtharum crusta linguae obducitur ; dolores diminuti, pulsus arteriarum parvi et intermittentes, delirium, singultus, extremorum corporis frigus, gangraenae notae, mortem instare manifeste indicant.

Ægrotus,

Ægrotus, diuturnitate hujus morbi, pene exhaustus, tarde convalescit, et profecto, nisi admodum cautus sit, non sine maximo periculo est in eundem relabendi. Diarrhoea pertinax, et nonnunquam hydrops, morbo succedunt.

Dysenteria, prae caeteris morbis acutis, spatium varium incertumque habet; si adfit febris, haec raro ad longitudinem producit; at, si illa fugerit, caetera symptomata multos per menses perstare solent; nonnullis in exemplis, morbus sua sponte cessat, frequenti alvi dejectione, torminibus ac tenesmo paulatim recedentibus: In aliis, diuturnus est modicis symptomatis, inque diarrhoeam definit.

CADAVERUM SECTIONES.

Cadaveribus inspectis hoc morbo confectis, intestina magna subnigra ac specie putrida

trida (rectum praecipue et pars coli inferior) tunicae praeter naturam densae, et a parte interna ulceratae, reperta sunt; interdum quoque tumores, colore rubriore, quam prae se ferre solent intestina, forma quasi rotunda, variolaeque pustulis, sub morbi crisin, simillimi; hi in intestinis tam frequentes, quam in cute, variolarum pustulae numerosae semet ostendunt. Insuper, tubercula schirrosa, compluribus in locis, coli cavitatem coarctant.

DIAGNOSIS.

Diarrhoea morbus solus est, quem inter et dysenteriam dignoscere quodammodo difficile sit. Horum symptomata adeo inter sese sunt confimilia, ut auctores de iis tractantes, et hanc et illam, ejusdem morbi varietates existimarunt.

Diarrhoea nunquam, dysenteria plerumque, ac ontagio proficiscitur.

Diarrhoea

Diarrhoeam perraro pyrexia, excretionibus alvinae sanguine admistae, aut tormina et tenesmus tam violenta quam dysenteriam, comitantur. Quinetiam his excretionibus, praeterquam quod multo copiosiores, quam in dysenteria, scybalorum forma non est. Haec discrimina adeo apud omnes constant, ut hic morbus a diarrhoea sat dignosci possit.

C A U S A E.

De causis variis, quae dysenteriam producant, vel producere tendunt, quia neutiquam accurate a scriptoribus recensitae sunt, vix quidquam certi habere possumus; quae tamen, de hac re, verisimillima mihi visa sunt, in duo capita, alterum, causas praedisponentes, alterum excitantes, continens, conjeci.

C A U-

CAUSÆ PRÆDISPONENTES.

Quicquid corpus universum, ac maxime intestina, debilitat, mortales quoque ad hunc morbum proclives reddit. Sic, diarrhoeae obnoxii, et post aliorum morborum impetum convalescentes, ei maxime opportuni sunt. Ad hoc, quicquid spiracula cutis, uti frigoris et caloris vices subitae, occludit; eoque magis, si his adjunguntur, mador, corporisque sordes, idem praestat.

Auctores hujus propensionis causas alias memorant, quas, me judice, fundamento parum stabili innitentes, praetermitto.

Proclivitas ad hunc morbum, aequè ac ad alios morbos a contagione ortos, saepe obscura, nec facile percipi potest.

CAUSÆ

CAUSÆ EXCITANTES.

Dysenteriam morbum contagiosum esse, auctores plurimi consentiunt; et quidem plerique horum, rem haud dubie ita se habere, invicē demonstrarunt. Quapropter, contagio una causa, et, ut credo, frequentissima, dysenteriae habenda est, ita illam solum esse non pauci existimarunt; talem vero semper illius originem investigare nequimus, quoniam interdum sporadica esse videtur. Idcirco, haud parum verisimile est, alias quoque causas, ad eam gignendam, vim suam praebere.

Dysenteriam a paludum miasmatis oriri, haud improbabile est; quia in iisdem plagis, iisdemque temporibus anni, ac febres huic causae attributae, grassatur.

Eques Joannes Pringle ex propria observatione affirmat, quod, si quamplurimi ho-

B

mines,

mines, causae excitanti febrium illarum, quae originem a miasmatis ducunt, objiciuntur, pars hisce, pars altera dysenteria, atque tertia morbo, nec hoc, neque illis, sed ex utroque composito, corripientur.

Dysenteria saepe cum febribus intermittentibus et remittentibus conjungitur; observationes Hoffmanni, Huxhami, Degneri, Roedereri, et Cleghorn, hanc rem indubitam reddunt.

Nonnunquam dysenteria in febres intermittentes et remittentes, et vice versa, definit.

Interdum corticis Peruviani usu sanata fuit, quod Doctor Cleghorn, in dysenteriis Minorcae, experientia probavit.

His omnibus rite perpenſis, hunc morbum ab eadem causa, ac febres intermittentes, oriri posse, forsan concludere licebit.

Frigus

Frigus admotum, causam esse dysenteriae excitantem, celeberrimus Cullen memoravit; utrum vero, necne, ad morbum creandum valeat, nisi contagione speciali in corpus recepta, multum ambigit.

Idem clarissimus, effluvia, a substantiis animalium maxime putridis orta, cito canalem alimentarium afficere, saepeque diarrhoeam producere, observavit; sed an dysenteriam genuinam efficiant, minus compertum habet.

Auctores multi in sententiam ivere, a comesto nimio fructu immaturo, aut poculis liquoris non perfecte fermentati immodicis, quale mustum, cerevisia mustea, pomorum succus, &c. hunc morbum oriri; haec certe diarrhoeam progignunt, an unquam dysenteriam, addubitandum.

CAUSA PROXIMA.

Sententia clar. Prof. Cullen de causa hujus morbi proxima omnibus, quae hactenus

tenus in medium sunt prolata, magis verisimilis mihi videtur, tum quia melius symptomata explicat, tum quia optimam methodum medendi docet. Illo itaque auctore, contractiones spasmodicas multarum intestinorum partium, praecipue autem coli et recti, dysenteriae causam esse proximam, easque contractiones, pro stimulo et intestinorum irritabilitate, frequentiores, magisque violentas esse, credere adducor. Exstare constrictionem coli, scybala, ut opinor, quodammodo probant; attamen fec-tis cadaveribus, quae huic morbo praedae fuere, idem clarius evadit.

Materia contagiosa in corpus recepta plane in intestina agere videtur; caeterum, si prius in corpus recepta, atque inde in intestina perveniens, ibi suum praestat effectum, non secus ac in cute variolae materia, seu potius immediate intestina afficit, dijudicare vix possumus. Itaque, ratio qua contagio, vel causa mali, quaecunque demum fuerit, constrictiones intestinorum
primo

primo effecerit, haudquaquam evidens est ; sed luculenter constat, scybala et materiam acrem, quae in intestinis adest, eorum constrictionem per suum stimulum et aucturam et perpetuaturam.

RATIO NONNULLORUM SYMPTOMATUM.

Tormina ; faecibus retentis, scybalisque inde ortis, efficiuntur, acrimonia quorum aucta, intestina jam irritabilia, admoto stimulo, irritabiliora fiant necesse est ; quibus rebus dolores acuti exoriuntur.

Tenesmus, a summa partium sensibilitate, quam, contactu acrium humorum irritatio efficit, oriri videtur ; eoque magis afficiuntur, quo, inter morbum, proprium mucum, cujus ab hujusmodi irritationibus est tueri, amittunt ; quaedam forsan materiae acres,
in

in ipsius recti plicis, ad eum efficiendum conferunt.

Scybala, faecibus in intestinis diu retentis, colique spasmis, formantur.

Faeces sanguineae, ob rupta quaedam parva intestinorum vasa, esse possunt, ac forsan propterea quod haec ipsa acribus suis faecibus roduntur.

Sitis, cutis et linguae ariditas. Calori aucto, nec non fortasse secretioni propriorum humorum deficienti, ob derivationem humorum intestina versum factam, attribuenda.

PROGNOSIS.

Hujus morbi, sine periculo, exemplum fere nullum; veruntamen, remediis idoneis

neis tempestive adhibitis, raro funestus evadit. Quo certior fiat prognosis nostra, attentionem febris profluviique statui convertere oportet.

Status febris, qui exitum morbi infauftum indicat, ac febrium typi typhoidis idem est.

Profluvii symptomata periculum minantia posthac memorabuntur.

Caloris, sitis, torminumque levamen, alvi dejectiones copiosiores minusque crebrae, diaphoresis in cute lenis, quantitas urinae naturalis nec ullo modo obstructa, finem morbi faustum fore suadent. Dixerunt quidem, cum linguae mucus discedere coepit, tunc vim morbi diminui fas esse credere.

Si faeces naturales dejiciuntur, redeunte cibi desiderio, pulsuque moderato, aegrotum

tum cito in fanitatem redigendum, sperare licet.

Mortalibus, quibus corpora infirma atque tenera, quam quibus firma et robusta, dysenteria periculum majus minatur. Sydenhamus hunc morbum in pueros esse lenissimum, infestissimum vero adultis, notat; quod cum jam dictis discrepare videtur, sed eum solummodo dicere de pueris robustioribus, admodum verisimile est.

Si hic morbus foeminam gravidam adoritur, periculum ingens imminet; enimvero abortum atque menorrhagiam producit.

Cum pyrexia, dysenteriam comitans, violenta est, symptomata putrida cito accessura expectare licet, saepeque morbus, signis omnibus gangraenae supervenientibus, paucos inter dies exitum funestum habet; sed, contra, si febris mitis sit, saepe per menses durat.

Si

Si faeces subnigrae sunt, et inscio aegroto elabuntur, atque, provectiore morbo, singultu atque vomitu stipantur; ad hoc, si dolor simul sitisque cedant, pulsus parvus et irregularis fiat, convulsionesque incidant, intestina verisimiliter gangraena afficiuntur.

Ingruens delirium, aphthae in faucibus sese ostendentes, oesophagi paralyxis, extremorum alior, anxietas, convulsionesque insignes, maximum periculum praefagiunt.

Enematum statim antea injectorum dejectio, quippe quae statum paralyticum sphincteris ani indicat, symptoma infaustum habetur.

Periculum quoque, anum spasmodice ac violenter constrictum, portendere dicitur.

C M E-

METHODUS MEDENDI.

Hujus morbi curationem ad tria confilia redigi vellem, scilicet,

1mo, Febrem tollere vel moderari.

2do, Intestina scybalis, rebusque acribus, atque constrictionibus liberare.

3tio, Intestinorum irritabilitatem diminueri, atque tonum firmare.

Primo consilio, remedia febris naturae morbum comitantis accommodata adhiberi debent.

Si febris forma sit inflammatoria, mittendus est sanguis, pro vi symptomatum, corporis aegroti habitu, morbi que natura.

Si

Si intermittens vel remittens sit febris, primis viis evacuatis, purgatisque intestinis, ad corticis Peruviani usum protinus decurrendum. Si febris, uti magis solet, proclivitatem ad putredinem ostendit, ventriculo et intestinis imprimis exoneratis, ad corticis Peruviani Vinique exhibitionem confugere oportet.

Emetica, cujuscunque generis sit febris, idonea, saepeque, si ad ea initio fuerit decursus plenis dosibus exhibita, egregie profunt. Ad hunc effectum edendum, Tartarus emeticus, prae omnibus aliis, accommodatur; sed Vitrum Ceratum Antimonii, quia actionem minus certam habet, quam Equitis Joannis Pringle auctoritate spectabili sancitum, penitus improbo.

Ad secundum consilium accommodantur Purgantia, quorum plerumque leniora petenda, et remedia topica; his potissimum, ut credere fas est, morbus in exitum faustum perducendus.

Emetica,

Emetica, parvis in portionibus saepissime exhibita fuere, et cum purgando agunt, propterea quod excretionem cuticularem promovent, et cursum humorum forsan, intestina versus factum, alio vertunt, medicamentis, quorum effectus solus et solitus est purgare, praestare videntur.

Ipecacoanha, cum primum in materiam medicam fuit recepta, hoc in morbo maxime efficax habebatur, ac, etiam si praxi recentiorum temporum abolita, nihilominus felicissimo cum eventu adhibetur; huic autem, Tartarus Emeticus, quia certius ad intestina tendit, magisque commode in portionibus parvis dari potest, anteferendus.

Emetica dosibus utcumque plenis data, faeces induratas evacuare non possunt, itaque Purgantia, quae effectum suum immediate edunt, admoveantur; horum, Oleum Ricini, CrySTALLI Tartari, Decoctum Tamarindorum, Solutio Mannae, Sales Medii, &c. parvis in dosibus repetitis, usquedum operari

rari inceperint, Rhabarbaro longe praeſtant ; namque hoc, praefertim ſub morbi initium, quippe quod in operatione ſua peragenda lentum, et torminibus ſtipatur, atque, purgatione facta, alvum aſtrictam relinquit, iudicio noſtro, minime idoneum eſt ; quam ob cauſam id (uti ſolebat dari Equite Joanne Pringle) ſiquando adhibitum, doſibus ſit in largis, cuidam purganti alii, quali Mercurio dulci, &c. admixtum.

Manentibus torminibus et tenefmo, purgans quotidie adminiſtrari debet ; nec aequo jure ex alvi dejectionum numero, ac faecibus naturalibus copioſe evacuatis, atque ope allata, judicare poſſumus de neceſſitate medicamenti repetendi ; prout receſſerint ſymptomata, doſis paulatim diminui, ut et minus frequenter repeti debet, donec morbus videatur nullus ; tunc etiam, non inutilia quaſi negligenda, niſi acceſſerit diarrhoea, quae purgantium uſum prohiberet ; quin et alvus leniter mota, ne conva-
leſcens

lescens in morbum relabatur, uti saepe fit, efficaciter obstare dicitur.

Enemata fortasse, ad constrictiones intestinorum laxandas conducendo, nonnunquam utilia fuere, utilitas tamen purgantium major; interdum autem enemata purgantium actionem excitando profuere. Clysmata stimulantia, si ad colon evacuandum minus pollent, rectum stimulatione nimia laedunt. Lotiones mucilaginosae vel oleosae torminibus interdum succurrere visae sunt; sed huic consilio melius accommodantur lotiones anodynae, quae fructum majorem quam opium, quovis modo alio usurpatum, edere reperiuntur.

Fomenta abdomini et semicupium in aliquantum temporis admota, ad tormina tollenda, et intestinorum constrictiones aliquatenus solvendas, maximo usui sunt; necnon profunt vesicatoria hypogastrio admota.

Postquam,

Postquam, provectiore morbo, plurima putredinis symptomata se ostendunt, antiseptica, qualia cortex Peruvianus, Vinum, Acida mitia, et Substantiae Acefcentes, conveniunt. Ast, Cullenus celeberrimus, aciditatem ventriculo morbidam inesse notat, cum morbus ad stadium provectum pervenerit; quam ob causam, acefcentibus caute uti oportet.

Potiones mucilaginosae, mixturaeque oleosae, tunicas intestinorum internas oblinendo, prodesse possunt, et haec largiter sumpta, plerumque laxantia evadunt.

Consilium tertium, Opiatorum, Astringentium, et Tonicorum usu, exequendum est.

Et si Opiatorum usus internus, morbo fere incipiente, propter graves dolores quibus statur, quos ad tollendos ea sunt efficacissima, indicari videatur; actionem tamen in intestinis

stinis parvis impediendo, constrictionem coli promovent, itaque morbum adaugent.

Praxis recentior, quae a Sydenhamiana differt, opiata, ante evacuationes praecedentes adhibita, opem modo temporaneam ferre, morbo postea majore cum vi redeunte, probavit; caeterum, cum bene evacuata fuere intestina, nil quam opium eorum irritabilitatem efficacius imminuet; cujus ideo magnopere prodest usus, dosibus saepius, pro symptomatum violentia exhibendis: Postquam, quibusdam septimanis interjectis, vis febris imminuta, evacuationes liberae sunt factae, morbusque quasi chronicus evadit, rationes alias tentare cogimur.

Morbum, remediis roborantibus, leniterque astringentibus, tonum intestinorum firmando, tunc optime tractabimus, ac interdum iis opiata admiscere opus erit; at interea alvum laxantibus mitibus movendi cura esse debet.

Astrin-

Astringentia, quae plurimum pollere dicuntur, haec sunt, decoctum ligni Campechensis, decoct. cort. cascarillae, decoct. verbasci, infusio terrae Japonicae, pulvis corticis Peruviani, cortex granati, cortex quernus, radix columbo, aqua calcis simplex, &c.

Astringentia fossilia, quia intestina stimulare reperta sunt, in hoc morbo raro usurpantur.

Eques Joannes Pringle testatur, hoc in morbi stadio doses ipecacoanhae parvas, opio admistae, plurimum prodesse.

Si morbum diarrhoea excipiat, purgantibus neglectis, astringentibus quae supra memoravimus opiatisque uti oportet.

D R E-

R E G I M E N.

Aër purus libere admissus, aegroto frigore non nimis objecto, admodum necessarius est, scilicet, qui et ad singulorum aegrotantium sanationem plurimum conferat, et simul impediat ne maligniore contagione morbus reliquos prehendat. Cibus generis levissimi, et ex parte maxima mucilaginosi, aegrotanti subministrari debet, ad pristinum victus regimen paulatim redeunti.

Liquores hordeacei fermentati vitandi sunt; pro his feminis lini, vel oryzae, vel hordei Gallici infusiones usurpandae, quae omnes, ne tormina efficiant, tepidae esse debent.

Quoniam, ab hujus morbi impetu convalescentes, maxime relabi periclitantur,
illis

illis de diaeta sedulo est cavendum; oleribus, fructibus omnibus, liquoribus hordeaceis et acidis abstineant. Indusio laneo semet a frigore defendant.

Postquam morbum nullum videre est, in usu maneat cortex Peruvianus, qui una cum balneo frigido et exercitatione idonea brevi corporis tonum restituet.

lis, quae de dysenteria dicere volui memoratis, huic dissertationi prius finem imponere nequeo, quam Professoribus doctissimis, a quibus omnem scientiam medicam meam accepi, grates optime meritas persolvero; Doct. Cullen ingenuosissimo debentur plurimae; absit ut ingratus silentio praeteream quam Professoribus eruditissimis Doct. Monro et Gregory sum devinctus, non modo ob beneficia mihi eorum praelectionibus auscultanti accepta, sed ob curam mei quoque assiduam, morbo gravissimo colluctantis; quae omnia, dum memor ipse mei, grato animo recordabor.

F I N I S.

